

UBEYDULLAH ARSLAN

İSLAM DAVETÇİSİ

NASSI KİMİN ANLAYIŞIYLA ANLAYACAĞIZ?

Kur'ancı Yaklaşımlara
Selefî Usûl Açısından
Temel Bir Reddiye

HÜCCET: KİTAP, SAHİH SÜNNET VE SELEFİN ANLAYIŞIDIR

01 GİRİŞ

Kur'ancılarla aramızdaki temel ihtilaf, tek tek ayetlerin nasıl tefsir edildiğinden daha önce başlayan bir usûl meselesidir. Çünkü herhangi bir ayetin manası üzerinde konuşmadan önce cevaplandırılması gereken temel soru şudur: Allah'ın Kitabı'nı ve Resûlü'nün Sünnetini hangi usûlle ve kimin anlayışıyla okuyacağız?

Bir insanın "Ben Kur'an'a tâbi oluyorum" demesi, tek başına onun doğru bir anlama metodolojisine sahip olduğunu göstermez. Tarih boyunca birbirinden farklı birçok fırka kendi görüşlerini Kur'an ayetleriyle temellendirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla mesele yalnızca delilin Kur'an'dan getirilmesi değil, getirilen delilin nasıl anlaşıldığı ve ondan hangi usûlle hüküm çıkarıldığıdır.

TEMEL ÖLÇÜ

Kitap ve Sünnet, ümmetin Selefinin anlayışı üzere anlaşılır.

Burada Selef denildiğinde başta Sahâbe, ardından Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn olmak üzere vahye en yakın ilk nesiller kastedilmektedir. Onların anlayışına müracaat etmek, onların sözlerini vahyin yerine koymak değil; vahyin ilk muhataplarının ve Resûlullah tarafından yetiştirilen neslin nasları nasıl anladığını dikkate

almaktır.

Kur'ancı söylemde tartışma zaman zaman "Allah'ın sözü mü, insanların sözü mü?" şeklinde kurulmaktadır. Fakat Selefî usûlün söylediği bu değildir. Biz hiçbir Sahâbînin veya âlimin sözünü Allah'ın kelâmının üzerine çıkarmıyoruz. Asıl sorduğumuz soru şudur: Allah'ın kelâmından senin çıkardığın mana ile Resûlullah'ın Sahâbesinin anladığı mana birbirinden ayrıldığında hangisi Allah'ın muradına daha yakındır?

TEMEL ÖLÇÜ

Kur'an Allah'ın vahyidir; fakat bizim Kur'an'dan anladığımız her şey vahiy değildir.

02 SAHÂBENİN FEHMİ NEDEN ÖNEMLİDİR?

*"Muhacirlerin ve Ensarın ilk önde gelenleri ile onlara ihsan üzere tâbi olanlardan Allah razı olmuştur."*¹

Allah Teâlâ burada yalnızca ilk nesilleri övmemiş; daha sonra gelenlerin doğru istikametini de onlara ihsan üzere tâbi olmakla ilişkilendirmiştir.

*"Kim kendisine doğru yol belli olduktan sonra Resûle karşı gelir ve müminlerin yolundan başka bir yola uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız."*²

Selef âlimleri bu ve benzeri naslardan hareketle müminlerin ilk neslinin yoluna tâbi olmanın önemini

1 Kur'ân-ı Kerîm, et-Tevbe, 9/100.

2 Kur'ân-ı Kerîm, en-Nisâ, 4/115.

açıklamışlardır. Dolayısıyla Kur'an karşısında sorulması gereken soru yalnızca "Ben bu ayetten ne anlıyorum?" değildir. Bunun hemen arkasından "Sahâbe bu ayetten ne anladı?" sorusu gelmelidir.

03 KUR'AN'I KUR'AN'LA TEFSİR ETMEK

Kur'an'ın Kur'an'la tefsir edilmesi, tefsirin en kuvvetli yollarından biridir. Selefi usûl buna karşı çıkmaz. Bilakis Şeyhülislâm İbn Teymiyye de tefsirin en güzel yollarından birinin Kur'an'ın Kur'an'la açıklanması olduğunu belirtmiştir.

TEMEL ÖLÇÜ

Kur'an'ın Kur'an'ı açıklaması ile kişinin kendi kurduğu ayet bağlantılarını Kur'an'ın açıklaması olarak sunması aynı şey değildir.

Bir kimse iki veya üç ayeti yan yana getirip bunların arasında belirli bir anlam ilişkisi kurabilir. Fakat o ilişkiyi kuran yine insandır. Resûlullah bu ayetler arasında böyle bir bağlantı kurmuş mudur? Sahâbe ayeti böyle anlamış mıdır? Tâbiîn bu manayı nakletmiş midir? İlk dönem müfessirlerinin tefsirlerinde bu anlamın bir karşılığı bulunmakta mıdır?

Bunların hiçbirine müracaat etmeden ayet + ayet + lügat + bağlam + şahsî çıkarım yoluyla oluşturulan bir anlam sisteminin ardından "Kur'an bunu söylüyor"

demek ciddi bir metodolojik problemdir.

04 KUR'AN'IN İLK MÜFESSİRİ RESÛLULLAH'TIR

“İnsanlara kendilerine indirileni açıklayasın diye sana zikri indirdik.”³

Buna göre Resûlullah Kur'an'ı ümmete yalnızca okumakla değil, onu beyan etmek ve açıklamakla da görevlendirilmiştir.

Sünnet Kur'an'ın mücmelini tafsil eder, umumunu tahsis eder, mutlakını takyid eder ve Allah'ın Kitabında bildirdiği hükümlerin nasıl anlaşılacağını ve uygulanacağını açıklar.

İbn Bâz, Elbânî, İbn Useymîn ve Sâlih el-Fevzân gibi Selefi âlimlerin usûlünde sahih Sünnet bu sebeple dinin hüccetidir.

TEMEL ÖLÇÜ

Bizim fehminiz vahye tâbidir; vahiy bizim fehminize tâbi değildir.

05 SAHÂBE SIRADAN TARİHÎ YORUMCULAR DEĞİLDİR

Sahâbe yalnızca bizden önce yaşamış insanlar değildir. Onlar vahyin nüzûlüne şahit oldular, Resûlullah ile beraber yaşadılar, ayetlerin hangi şartlarda indiğini

³ Kur'ân-ı Kerîm, en-Nahl, 16/44.

gördüler, Arapçayı tabîî dilleri olarak konuştular ve anlamadıkları meseleleri doğrudan ona sordular.

“İnsanların en hayırlıları benim neslimdir; sonra onları takip edenler, sonra onları takip edenlerdir.”⁴

Bu sebeple Sahâbe, Tâbiîn ve Tebe-i Tâbiîn silsilesinin Selefî menhecte özel bir konuma sahip olması tesadüf değildir.

06 İBN TEYMIYYE’NİN TEFSİR USÛLÜ

Şeyhülislâm İbn Teymiyye’nin Mukaddime fî Usûlî’t-Tefsîr isimli eserinde ortaya koyduğu yöntem bu meselede son derece önemlidir.

Kur’an öncelikle Kur’an’la açıklanır. Ardından Sünnete müracaat edilir. Daha sonra Sahâbenin tefsirleri ve ardından Tâbiînin açıklamaları dikkate alınır.

USÛL ŞEMASI

Kur’an → Sahîh Sünnet → Sahâbenin Fehmi → Tâbiînin Açıklamaları

Bu sebeple “Kur’an + benim Arapça bilgim + benim bağlam analizim + benim kurduğum ayet bağlantıları” şeklindeki bağımsız bir okuma Selefî tefsir usûlü değildir.

4 Buhârî, Sahîh, Şehâdât, no. 2652; ayrıca Fezâilü Ashâbi’n-Nebî, no. 3651; Müslim, Sahîh, Fezâilü’s-Sahâbe, no. 2533. Müttefekun aleyh.

07 ELBÂNÎ'NİN VURGUSU: FEHMÜ'S-SELEF

Yalnızca “Kur'an ve Sünnet” demek dahi bütün metodolojik problemleri çözmez. Çünkü tarih boyunca farklı fırkalar Kur'an ve Sünnete bağlı olduklarını iddia etmişlerdir.

O hâlde ihtilaf her zaman “Nas var mı?” sorusunda ortaya çıkmamaktadır. Bazen asıl ihtilaf “Bu nas nasıl anlaşılmalıdır?” sorusundadır.

TEMEL ÖLÇÜ

Selefi davetin temel ölçüsü: Kitap + sahih Sünnet + fehmü's-Selef.

08 İBN BÂZ: SELEF-İ SÂLİH'İN YOLUNA DÖNÜŞ

Yalnızca “Kur'an'a dönelim” denildiğinde birbirine tamamen zıt birçok düşünce aynı sloganın altında ortaya çıkabilir.

KRİTİK SORU

Bunun için soru yalnızca “Kur'an'a dönüyor musun?” değildir. Asıl soru şudur: Kur'an'ı kimin fehmiyle anlıyorsun?

09 İBN USEYMÎN: AKIL NASSIN HÂKİMİ DEĞİLDİR

Akıl reddedilmez, dil ilimleri reddedilmez ve içtihat kapısı kapatılmaz. Fakat bunların her biri kendi yerine konulur.

TEMEL ÖLÇÜ

Akıl vahyi anlamamanın aracıdır; vahyin üzerinde hâkim değildir.

Problem akıl değildir; aklın vahyin üzerine hâkim yapılmasıdır. Problem lügat değildir; lüğatin Selefin fehmini iptal etmek için kullanılmasıdır. Problem bağlam değildir; çağdaş yorumcunun oluşturduğu bağlam teorisinin sahih Sünnetin önüne geçirilmesidir.

10 ARAP DİLİ HAKEM DEĞİL, VASITADIR

Kur'an Arapça indirilmiştir ve lügat bilgisi elbette gereklidir. Fakat bir kelimenin sözlükte birçok anlamının bulunması, bunların tamamının belirli bir ayette Allah'ın muradı olabileceği anlamına gelmez.

İbn Abbas, İbn Mes'ûd, Mücâhid veya ilk dönem müfessirlerinden sahih olarak başka bir anlam nakledilmişse, asırlar sonra sözlükte bulunan başka bir ihtimali seçip "Ayetin gerçek anlamı budur" diyebilmek için güçlü bir delil gerekir.

TEMEL ÖLÇÜ

Lügavî ihtimal başka şeydir; Allah'ın ayette murat ettiği manayı tespit etmek başka şeydir.

11 HADİSİ KUR'AN'A ARZ ETMEK Mİ, ŞAHSÎ YORUMA ARZ ETMEK Mİ?

Bir kimse sahih bir hadis hakkında “Bu hadis Kur'an'a aykırıdır” dediğinde önce şu soru sorulmalıdır: Hangi Kur'an anlayışına aykırıdır?

Resûlullah'ın açıklamasına mı? Sahâbenin anlayışına mı? Tâbiînin tefsirine mi? Yoksa çağdaş araştırmacının kendi ayet bağlantıları, lügat tercihleri ve bağlam okumaları sonucunda oluşturduğu Kur'an tasavvuruna mı?

TEMEL ÖLÇÜ

Eğer sonuncusu söz konusuysa yapılan şey gerçekte hadisi Kur'an'a arz etmek değil, hadisi kişinin kendi Kur'an yorumuna arz etmektir.

12 ŞAHSÎ FEHMİN KAPALI DÖNGÜSÜ

İnsan önce bir ayeti kendi usûlüyle yorumlar. Sonra başka bir ayeti ilk yorumuyla ilişkilendirir, ardından üçüncü ayeti bu iki yorum üzerinden açıklar. Zamanla kendi içerisinde tutarlı görünen kapalı bir anlam sistemi meydana gelir.

Daha sonra hadisler, Sahâbe rivayetleri ve klasik tefsirler bu sisteme arz edilmeye başlanır.

KRİTİK SORU

Hadis gerçekten Kur'an'a mı aykırıdır, yoksa senin Kur'an'dan çıkardığın sisteme mi aykırıdır?

13 FEHMÜ'S-SELEF KÖR TAKLİT DEĞİLDİR

Selefin fehmine müracaat etmek kör taklit anlamına gelmez. Biz İbn Teymiyye'yi masum kabul etmiyoruz. İbn Kayyim'i masum kabul etmiyoruz. İbn Bâz'ı, Elbânî'yi, İbn Useymîn'i veya Sâlih el-Fevzân'ı da masum kabul etmiyoruz.

TEMEL ÖLÇÜ

Hüccet Allah'ın Kitabı ve Resûlullah'ın sahih Sünnetidir.

Vahyin ilk muhatapları olan Sahâbenin anlayışına müracaat etmek, âlimleri vahyin yerine koymak değil; şahsî yorumumuzu vahyin kendisi zannetmememiz için ilmî bir kontrol ölçüsüdür.

Biz vahyin inişine şahit olmadık. Biz Resûlullah ile beraber yaşamadık. Biz anlamadığımız bir ayeti Resûlullah'a sormadık. Onlar sordular.

14 SELEFÎ MENHEC DÜŞÜNMEYİ YASAKLAMAZ

Selefî menhec düşünmeyi yasaklamaz. Kur'an tedebbürü, tefekkürü ve akletmeyi emreder. Fakat düşünmenin de bir usûlü vardır.

Biz akli kullanırız fakat vahyin üzerine çıkarmayız. Lügate müracaat ederiz fakat Sahâbenin fehmini iptal etmek için kullanmayız. Bağlamı inceleriz fakat sahih Sünneti oluşturduğumuz bağlama kurban etmeyiz.

Ayetleri birbirleriyle açıklarız fakat kendi kurduğumuz bağlantıları Allah'ın muradının kendisi ilan etmeyiz.

15 KUR'AN BİZİMLE BAŞLAMADI

Kur'an bizimle başlamadı. Bu Kitabı Sahâbe okudu. Tâbiîn okudu. Tebe-i Tâbiîn okudu. Hadis imamları okudu. Tefsir imamları okudu.

Müslümanların asırlar boyunca oluşturduğu büyük bir hadis, tefsir ve fıkıh mirası meydana geldi.

Bütün bu birikimi paranteze alıp asırlar sonra yalnızca sözlük, bağlam ve şahsî ayet bağlantıları üzerinden "Bu ayetin gerçek anlamı aslında şudur" demek son derece büyük bir ilmî iddiadır.

Kur'ancı yaklaşımlarla Selefi menhec arasındaki ihtilafı yalnızca “Hadis kabul ediliyor mu?” meselesine indirgemek eksik kalır. Bundan daha derinde dini anlama ve bilgiye ulaşma usûlüyle ilgili bir ihtilaf bulunmaktadır.

16 SONUÇ: NASSI KİMİN ANLAYIŞIYLA ANLAYACAĞIZ?

Selefi menhec Kur'an'ın karşısına âlimleri koymaz. Sünneti Kur'an'ın rakibi hâline getirmez. Sahâbeyi masum kabul etmez. Akli iptal etmez, Arap dilini küçümsemez ve bağlamı reddetmez.

TEMEL ÖLÇÜ

Kur'an ve sahih Sünnet, Selef-i Sâlih'in fehmi üzere anlaşılır.

Bu sebeple Selefi usûlde yalnızca “Delilin nedir?” diye sorulmaz. Hemen ardından ikinci ve son derece önemli soru gelir: “Bu delili Selef nasıl anladı?”

Kur'an ve sahih Sünnet asıldır. Nebevî beyan esastır. Sahâbenin fehmi terazidir. Selefin yolu menhectir. Arap dili vasıta, akıl anlamamanın aracıdır ve içtihat meşrudur. Fakat hiçbir şahsî çıkarım vahyin ve sahih Nebevî beyanın üzerinde hakem değildir.

KAYNAKÇA

Kur'ân-ı Kerîm.

el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil. el-Câmi'ü's-Sahîh. Şehâdât;
Fezâilü Ashâbi'n-Nebî.

Müslim b. el-Haccâc. el-Câmi'ü's-Sahîh. Fezâilü's-Sahâbe.

İbn Teymiyye, Takıyyüddîn Ahmed b. Abdülhalîm. Mukaddime
fî Usûli't-Tefsîr.